

Noted that there is a broad approach to the analysis of the concept of corruption, namely, it is a criminal activity consisting of the use by officials of entrusted to them rights and government opportunities for personal enrichment and a narrow approach to corruption identified with the most typical forms, such as bribery and corruption. The diversity of definitions of corruption, no doubt, reflects the inherent complexity of this phenomenon. Highlighted two common features of this phenomenon, indicated by most authors: first, corruption is characterized by the abuse of power and, secondly, corruption is characterized by the desire for personal or group benefits, contrary to the public interest.

Corruption klassificeret: types of interacting actors (citizens and employees, firms and officials, the nation and the political leadership); the type of benefits (profits or reducing costs); orientation (internal and external); the interaction of actors, degree of centralization, and the like.

The analysis of different manifestations of Ukrainian corruption allows to allocate some of its purely Ukrainian signs. The problem is the high level of corruption in Ukraine is not so much the absence of legislation or ineffective anti-corruption fight, as in the attitude of Ukrainians towards corruption as a normal phenomenon.

In addition to political will and law enforcement activity, systemic fight against corruption implies a positive change in socio-cultural space of modern Ukrainian society. Important step would be the anti-corruption propaganda campaign, whose main goal – the education of anti-corruption spirit in the public mind. It is very important to understand the social danger of corruption and to combat it not only with criminal activities, but as with the anti-culture, deviant social practice.

*Key words:* corruption, legal culture, national consciousness, culture, deformation of the personality, the anti-corruption struggle.

УДК 340.1

*Олена Миколаївна Макеєва,  
доцент кафедри теорії та історії держави і права  
Навчально-наукового юридичного інституту  
Національного авіаційного університету,  
кандидат юридичних наук*

## ПРАВОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Постановка проблеми.** В умовах розвитку інформаційного суспільства та збільшення інформаційних потоків зростає роль наукових методів оброблення та аналізу інформації. Складність та суперечливість суспільних процесів, різноманітність й надмірність інформації, забезпечення комунікації між владою та суспільством, відсутність достовірного знання про правову дійсність є передумовами здійснення інформаційно-аналітичної діяльності. У теперішніх умовах важливим чинником державотворення сучасної України є консолідація суспільства через правову інформаційно-комунікативну діяльність. Актуальність вивчення правової комунікації в системі інформаційно-аналітичної діяльності полягає у тому, що вона забезпечує взаємодію громадян та влади, сприяє вдосконаленню взаємозв'язків між усіма суб'єктами правового інформаційного простору.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** У науковій юридичній літературі питання правової комунікації досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Ю. Хабермас, Дж. Пітерс, М. ван Хук, А. Поляков, А. Токарська, І. Честнов. Окремі аспекти правової комунікації вивчали В. Бачинін, Н. Луман, С. Максимов, Н. Оніщенко, П. Рабінович та ін. В. Варенко, І. Захарова, Л. Філіпова, Г. Сілкова займалися дослідженням інформаційно-аналітичної діяльності, Ю. Сурмін досліджував поняття «аналітична діяльність», О. Мандзюк – правову природу аналітичної діяльності.

**Мета статті** полягає в дослідженні ролі правової комунікації як складової інформаційно-аналітичної діяльності.

**Основні результати дослідження.** Інформаційне суспільство є тим середовищем, у якому ефективно реалізуються цінності громадянського суспільства. До цього процесу долучилася Україна як держава, що задекларувала свій розвиток на основах демократії. Проблеми формування інформаційного суспільства особливо актуальні для країн, що перебувають у перехідних умовах, зокрема й для сучасної України, у якій відбуваються процеси становлення державності, здійснюється аналіз та узагальнення світового досвіду державотворення, апробуються нові моделі публічного управління та правової комунікації, спрямовані на посилення взаємодії суспільства та влади, забезпечення ефективності законодавства та правової політики держави.

Як слушно зауважує Н. Оніщенко, правова аналітика є необхідним елементом і юридичної практики, і юридичної науки, і юридичної освіти. Окремо зазначимо, що її сутність і прогностичний характер повинні слугувати важливим інструментом пізнання правової дійсності, засобом установлення істини щодо необхідного правового регулювання суспільних відносин. Як вважають представники сучасної юридичної науки, саме це спрямування (правова аналітика) являє собою методику аналізу, певні тактики, стратегію й прогностику сучасного правового розвитку, а також «мистецтво аналізу» [1, с. 137].

Розвиток інформаційних технологій, так само як і зростання інформаційної відкритості суспільства, залежить вже не тільки від прогресу науково-технічної думки, а й від соціально-економічних і правових умов, у яких функціонує правова комунікація. Зокрема, відставання законодавчого забезпечення прав людини на інформацію, на недоторканність особистого життя і збереження персональних даних, як і обмеження на концентрацію засобів масової інформації і комунікації може призводити до маніпуляції масовою свідомістю та контролю за особистістю з боку державних або кримінальних структур. Крім того, значну занепокоєність викликає уразливість інформаційних і телекомунікаційних систем, що забезпечують інформаційну безпеку держави.

На думку О. Петроє, першоосновою концепції соціального діалогу є ідея солідарності, яка знаменує собою сукупність різних аспектів єдності – інтересів, переконань, цінностей, дій у відносинах між людьми, які поділяють єдині ціннісні установки і формують певну соціальну цілісність [2, с. 38].

У зв'язку з цим більшість розвинених країн розглядає формування державної інформаційної політики як одне з найважливіших завдань, оскільки інформаційне суспільство надає нові можливості для розвитку демократії, врахування громадської думки та контролю за діяльністю державно-владних структур.

Правова комунікація – це сукупність процесів і суб'єктів, які забезпечують цілеспрямований обіг і поширення нормативно-правової інформації та правових знань в умовах становлення інформаційного суспільства [3, с. 39].

Під час правової комунікації виникають міжсуб'єктні правові відносини, що є джерелом прав та обов'язків суб'єктів. Норми права закріплюють права та обов'язки суб'єктів, які на їхній підставі вступають у комунікацію як між собою, так і з державою. Можливість вступати у правові комунікації властива суб'єктам суспільних відносин – громадянам, їхнім об'єднанням, органам державної (публічної) влади. Для того щоб комунікація дійсно виникла, така норма повинна мати певні якісні властивості, зокрема, сприйматись суб'єктами як правова, тобто така, що перш за все містить цінні, реальні (які можна виконати), а не декларативні права та обов'язки.

На думку, А. Токарської, вирішення проблемних відносин лежить у площині правової комунікації, яка є витоком формування та об'єктом застосування права. Право не може бути безапеляційною волею влади законодавчого суб'єкта або волею іншої держави; воно може розвиватись як онтологічний результат інтерсуб'єктивної взаємодії [4, с. 38].

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про інформацію» кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб [5].

Метою правової комунікації є забезпечення якості та дієвості правотворчої діяльності; ефективності здійснення управлінських правових суспільно важливих завдань; надання правової інформації суспільству, дотримання європейських цінностей у відносинах влади та громадськості; забезпечення публічності та доступу громадян до інформації, реалізація конституційних інтересів і законних прав громадян; забезпечення правопорядку в суспільстві та прискоренні вирішення питань інформаційної безпеки.

В умовах пошуку оптимальної моделі державного управління, у сфері комунікації влади і громадянського суспільства важливою є інформаційно-аналітична діяльність з метою забезпечення ефективності законодавства, правозастосовної та правоохоронної діяльності.

Передусім варто розглянути поняття аналітики, правової аналітики та інформаційно-аналітичної діяльності. На думку Ю. Курносова і П. Конотопова, аналітика – це цілісна сукупність принципів методологічного, організаційного й технологічного забезпечення індивідуальної й колективної розумової діяльності, що дає змогу ефективно опрацьовувати інформацію з метою вдосконалення якості наявних і набутих нових знань, а також підготовки інформаційної бази для прийняття оптимальних управлінських рішень [6, с. 28].

На думку В. Варенко, інформаційно-аналітична діяльність – це сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття ефективних управлінських рішень [7, с. 21].

Інформаційно-аналітична діяльність, як вважає І. Захарова, – це процес у сфері управління, що являє собою процес пошуку, збору, переробки та подання інформації у формі, придатній для її використання [8, с. 36].

Можна погодитися з думкою Л. Рудник, що інформаційно-аналітична діяльність – це галузь людської діяльності, покликана забезпечити інформаційні потреби суспільства за допомогою аналітичних та інформаційних технологій, за рахунок переробки вихідної інформації й одержання якісно нового знання [9, с. 12].

У сучасних умовах роль аналітичної діяльності постійно зростає. Аналітики все більше і більше впливають на розвиток людства, всі сфери суспільного життя. У багатьох, особливо в економічно розвинених країнах, масово створюються інформаційно-аналітичні служби в різних органах державної влади, приватних структурах, партіях тощо. Серед причин такого бурхливого розвитку інформаційно-аналітичних служб можна виокремити: систематичне об'єктивне зростання рухливості суспільних, економічних, політичних процесів у світовому масштабі з їх структурованістю, динамічним розвитком, але з непередбачливою поведінкою. Намагання уникнути правового нігілізму примушує правників шукати оптимальні нормативно-правові акти. Тому в сучасних умовах необхідною є правова аналітична діяльність, що повинна супроводжувати прийняття будь-якого управлінського рішення чи нормативно-правового акта. Оскільки саме від аналітичної, прогностичної діяльності в галузі права залежить ефективність правотворчої та правозастосовної діяльності.

Без удосконалення інформаційно-комунікаційних процесів, що забезпечують посередницьку місію між суспільством і державою та здійснюють доступ громадян до інформації, яка дає змогу приймати зважені, соціально значущі, політичні рішення, а головне – формувати «людину демократичну» (що має відповідальність, прагнення до волі, самостійність, самодостатність, законслухняність, повагу до прав і свобод інших громадян, ініціативність), неможливе формування демократичного інформаційного суспільства, основною ознакою якого є ефективність взаємодії влади з громадськістю, високий рівень правової культури населення і здатність держави вирішувати соціально-правові проблеми, враховуючи законні інтереси громадян.

Становлення державності в Україні потребує формування власного інформаційного простору, а зі вступом до міжнародного й європейського правового простору важливою є інтеграція України до світового інформаційного простору. Сьогодні створені мережеві інформаційні ресурси електронного урядування, які представлені інтернет-порталами центральних та регіональних органів виконавчої влади, інтернет-сторінками місцевого самоврядування, зокрема й окремими проектами з упровадження електронних сервісів на регіональному рівні; веб-сайтами громадських організацій, які допомагають реалізації програми «Електронний уряд», та сторінками у соціальних мережах.

На сучасному етапі державного розвитку вагомим показником ефективності демократичних процесів у тій чи іншій країні можна вважати рівень залученості громадськості до прийняття різних управлінських рішень та активну участь в оцінюванні державної політики. Свобода доступу до державної інформації зміцнює довіру до держави й політики, яку вона проводить на міжнародній арені, а також забезпечує необхідний рівень суспільного контролю за діяльністю державних органів та організацій. Вагома роль у цьому належить, зокрема, інформаційним ресурсам електронного урядування, яке на сьогодні стало не просто технологічним рішенням, а концепцією здійснення державного управління як елемента масштабного перетворення сус-

пільства. Правова комунікація як складова інформаційно-аналітичної діяльності повинна базуватися на принципах гласності, демократизму, прогнозування та пріоритетності прав і свобод людини та громадянина.

Принцип гласності виражається, з одного боку, в тому, що юридична (правотворча, правозастосовна тощо) діяльність усіх компетентних органів державної влади та посадових осіб державного апарату має бути відкритою і доступною для громадян. З другого боку, у тому, що органи державної влади та посадової особи державного апарату, органи місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства зобов'язані надавати громадянам (організаціям, колективам) на їхню вимогу повну та достовірну інформацію про свою діяльність, за винятком даних, надання яких заборонено законом (державна, військова, комерційна таємниця). Принцип демократизму передбачає максимальне врахування суспільної думки на всіх етапах правотворчого процесу, здійснення правотворчих повноважень і дій або безпосередньо населенням, або через представників в органах державної влади та місцевого самоврядування, через демократичні процедури обговорення, прийняття й оприлюднення правотворчих рішень. Принцип прогнозування полягає у тому, що правова комунікація має бути заснована на прогнозуванні можливих варіантів розвитку правової комунікації. Будь-яка її модель повинна враховувати як сьогоднішній момент соціально-економічного та правового розвитку суспільства, так і його динаміку, тенденції та перспективи подальшого розвитку, прогнозовані зміни в цьому процесі. Це слід брати до уваги при формуванні державної інформаційної політики в Україні. Принцип пріоритетності прав та свобод людини і громадянина полягає у створенні умов для найбільш повної реалізації й ефективного захисту основоположних прав і свобод людини та громадянина, що є одним із основних завдань правової комунікації. Права людини як категорії є об'єктивним чинником й означають визнання цінності людини в усіх сферах суспільного життя, які керуються правом і мораллю.

Особливого значення проблема правової комунікації в контексті інформаційно-аналітичної діяльності набуває в Україні в умовах переходу від командно-адміністративної системи тоталітарного правління до демократичного інформаційного суспільства. При цьому саме сучасні засоби масової інформації, зокрема й електронні (від традиційного телебачення і радіо, до інтернет-сайтів, направлених на широку аудиторію), відкривають принципово нові можливості для вільного поширення та аналізу інформації, масового інформаційного обміну і комунікацій.

Оскільки сучасне суспільство не може існувати, не маючи багатосторонньої, точної інформації про правову дійсність, воно утворює спеціальні інститути, які надають йому правову інформацію. Крім того, ці інститути використовують силу інформації з метою впливу на суспільство, формуючи його правову свідомість і правову культуру.

**Висновки.** Отже, правова комунікація в контексті інформаційно-аналітичної діяльності сприяє формуванню правових цінностей в інформаційно-правовому просторі, позитивному сприйняттю права, удосконаленню правової політики держави та державної інформаційної політики. Умовами входження України у світовий інформаційний простір є: удосконалення правового механізму взаємодії влади і суспільства, вирішення проблем забезпечення ефективного розвитку національної інформаційної інфраструктури, створення інформаційної аналітичної системи діяльності органів державної влади, прискорення процесів модернізації матеріально-технічної бази, надійного захисту інформаційних ресурсів. Ефективність правової комунікації забезпечується дотриманням принципів гласності, демократизму, прогнозування та пріоритетності прав і свобод людини та громадянина. У подальшому інформаційне законодавство повинне відповідати вимогам європейських стандартів, а взаємодія органів влади та громадськості має ґрунтуватися на відповідному організаційно-правовому механізмі.

#### **Використані джерела**

1. *Онiщенко Н.* Функції правової аналітики: теоретичні виміри, практичні засади / Н. Онiщенко // *Visegrad Journal on Human Rights*. – 2017. – № 1/2. – С. 134–138.
2. *Петрос О. М.* Соціальний діалог у державному управлінні: європейський досвід та українські реалії : монографія / О. М. Петрос. – К. : НАДУ, 2012. – 304 с.



3. Макеєва О. М. Поняття і сутність правової комунікації в сучасному інформаційному просторі / О. М. Макеєва // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – К. : НАУ, 2017. – № 3 (44). – С. 35–41.
4. Токарська А. С. Правова комунікація: теорія і її практика / А. С. Токарська // Журнал східноєвропейського права. – 2016. – № 25. – С. 38–44.
5. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
6. Курносов Ю. В. Аналитика, методология, технология и организация информационной аналитической работы / Ю. В. Курносов, П. Ю. Конотопов. – М. : РУСАКИ, 2004. – 512 с.
7. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. / В. М. Варенко. – К. : Університет «Україна», 2013. – 416 с.
8. Захарова І. В. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. / І. В. Захарова, Л. Я. Філіпова. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 335 с.
9. Рудник Л. І. Право на доступ до інформації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Л. І. Рудник. – К., 2015. – 20 с.

### **Макеєва О. М. Правова комунікація як складова інформаційно-аналітичної діяльності**

У статті досліджуються теоретико-правові аспекти правової комунікації як складової інформаційно-аналітичної діяльності. Доведено, що ефективність правової комунікації забезпечується дотриманням принципів гласності, демократизму, прогнозування та пріоритетності прав і свобод людини та громадянина. Зазначено, що умовами входження України у світовий інформаційний простір є такі: удосконалення правового механізму взаємодії влади і суспільства, вирішення проблем правового забезпечення національної інформаційної інфраструктури, створення інформаційної аналітичної системи діяльності органів державної влади, прискорення процесів модернізації матеріально-технічної бази у сфері державного управління, удосконалення правового механізму захисту інформаційних ресурсів та забезпечення інформаційної безпеки.

Зроблено висновок про те, що правова комунікація в контексті інформаційно-аналітичної діяльності сприяє формуванню правових цінностей в інформаційно-правовому просторі, позитивному сприйняттю права, удосконаленню правової політики держави та державної інформаційної політики.

*Ключові слова:* правова комунікація, правова інформація, інформаційно-аналітична діяльність, правова аналітика, інформаційне суспільство.

### **Makeieva O. Legal communication as a component of information and analytical activity**

In the conditions of the development of the information society and the increase of information flows, the role of scientific methods of processing and analyzing information is increasing. The complexity and contradictory nature of social processes, the diversity and abundance of information, the provision of communication between the authorities and society, and the lack of reliable knowledge of legal reality are prerequisites for information and analytical activities. In modern languages, an important factor in the state-building of modern Ukraine is the consolidation of society through legal information and communication activities. The relevance of the study of legal communication in the system of information and analytical activity is that it provides interaction between citizens and authorities, promotes improvement of interrelations among all subjects of the legal information space.

The article deals with the theoretical and legal aspects of legal communication as a component of information-analytical activity.

The information society is the environment in which the values of civil society are effectively realized. Ukraine joined this process as a state that declared its development on the basis of democracy. The problems of the formation of the information society are especially relevant for countries in transition, in particular for modern Ukraine, in which the processes of statehood are taking place, the analysis and generalization of world experience of state formation is carried out, new models of public administration and legal communication are tried, aimed at strengthening the interaction of society and power, ensuring the effectiveness of the legislation and legal policy of the state.

It is proved that legal communication is an integral part of information and analytical activity. The effectiveness of legal communication is ensured by adherence to the principles of publicity, democracy, prognostication and priority of human and civil rights and freedoms. It is noted that the conditions of Ukraine's entry into the world information space are: improvement of the legal mechanism of interaction between the authorities and society, the solution of the problems of legal provision of the national information infrastructure, creation of an informational analytical system of the activity of state authorities, acceleration of the processes of modernization of the material and technical base, improvement of the legal mechanism for the protection of information resources and ensuring information security.

The conclusion is made that legal communication in the context of information and analytical activities contributes to: the formation of legal values in the information and legal space, the positive perception of law, the improvement of the legal policy of the state and state information policy

*Key words:* legal communication, legal information, informational-analytical activity, legal analytics, information society.